

Ministr zdravotnictví

prostřednictvím

Ministerstva zdravotnictví
Odbor právní
Palackého náměstí 4
128 01 Praha 2

V Brně dne 25. 10. 2022

Odvolatelka: [REDACTED]

Zastoupena: Ligou lidských práv, se sídlem Burešova 615/6,
602 00 Brno

Rozklad

Odvolatelka se tímto rozkladem domáhá v plném rozsahu zrušení rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví ze dne 5. října 2022, č. j. MZDR 10381/2022-8/PRO kterým rozhodlo, o zamítnutí žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizace podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen zákon o odškodnění). Odvocatelka se s rozhodnutím neztotožňuje, a proto podává rozklad podle § 152 odst. 1 správního řádu ve lhůtě 15 dnů ode dne jeho doručení. Napadené rozhodnutí bylo doručeno odvocatelce dne 10. 10. 2022. Rozklad je tedy podán řádně a včas.

Rozhodné skutečnosti

Odvocatelka nesouhlasí se závěry Ministerstva zdravotnictví, že byla dodržena pravidla stanovená právními předpisy účinnými v době sterilizace provedené na odvocatelce. Pokud se sterilizace prováděla na zdravých pohlavních orgánech, stanovila směrnice č. LP-252.3-19.11.71 (dále jen "sterilizační směrnice") přesný postup, podle kterého se muselo postupovat. Zaprvé musela žena, na které měla být sterilizace provedena, (nebo s jejím

souhlasem ošetřující lékař) podat písemnou řádně odůvodněnou žádost o povolení sterilizace (§ 6 sterilizační směrnice).

Zadruhé bylo potřeba provést vyšetření ženy tak, aby se sterilizační komise mohla sejít do 3 týdnů od podání žádosti (§ 8 sterilizační směrnice).

Zatřetí projednala sterilizační komise žádost o provedení sterilizace a o tomto pořídila protokol, který obsahuje jméno a bydliště osoby, u níž má být sterilizace provedena, odborné posudky členů komise a záznam o průběhu jednání s rozhodnutím (§ 10 sterilizační směrnice). V případě kladného rozhodnutí se opis protokolu stane součástí chorobopisu (§ 11 sterilizační směrnice).

Začtvrté musela žena, na které měla být sterilizace provedena, podepsat prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní (§ 11 sterilizační směrnice): „*Před zákonem podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní.*“

Tento formální postup však nebyl splněn, a to v několika bodech. V prvé řadě se ministerstvo ve svém odůvodnění náležitě nezabývalo podanou žádostí k povolení provedení sterilizace. Dle zákonných podmínek shrnutými Veřejným ochráncem práv: *“Žádost (souhlas) musí být výsledkem projevu svobodné, vážné a omylu prosté vůle takové osoby zákrok vedoucí k odstranění plodnosti podstoupit.”*¹ Toto však nebylo splněno, jak je patrné za zdravotnické dokumentace, žádost byla odvolatelce předložena na předtištěném formuláři a jí pouze podepsána. To, že žádost nepsávala sama, je jasné i z formulace odůvodnění žádosti, které používá odbornou terminologii jako *“cerclage děložního hrdla”* a *“porodní indikace”*. K podání žádosti nadto došlo 25. 1. 1989, tedy den před provedením sterilizace (26. 1. 1989) a dva dny po porodu. Je tedy více než jasné, že odvolatelce nebylo poskytnuto dost času na zvážení všech následků, které se s podstoupením sterilizace pojí. Důvodová zpráva v tomto ohledu stanoví, že mimo jiné pod tlakem *“stresové situace v bezprostřední souvislosti s podstoupením lékařského zákroku není možné nikdy udělit skutečný svobodný a informovaný souhlas se zákrokem, neboť pacient nemůže dostatečně zvážit jeho následky a další související okolnosti”*.²

¹ Závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem a návrhy opatření k nápravě Sp. zn.: 3099/2004/VOP/PM a násl.

² Skupina poslanců: Důvodová zpráva k zákonu č. 297/2021, o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem.

Nicméně odvolatelka nebyla o těchto důsledcích poučena v žádné podobě. Naopak byla uvedena v omyl lékařem, který jí tvrdil, že se jedná o jakési vyčištění dělohy, tedy o operativní zákrok nutný k zachování jejího zdraví, a že je nutné ho provést hned následující den, čímž v odvolatelce vzbudil pocit urgentnosti. V této souvislosti se Ministerstvo zdravotnictví rovněž nezabývalo nenaplněním kroku číslo čtyři, tedy podepsáním informovaného souhlasu. Odvolatelka podepisovala pouze obecný souhlas *“s navrženou operací”*, který není nijak datován, takže není zřejmé, kdy k podpisu došlo. Taktéž se ze souhlasu nedá vyčíst pravá povaha podstoupeného zákroku, tedy, že se jedná o sterilizaci, co obnáší, že se jedná o nereparabilní zákrok a jaké jsou možné alternativy, což je podle rozhodnutí ESLP ve věci V. C. proti Slovensku nutné. Stejně tak je dle Zákonných podmínek Veřejného ochránce práv je potřeba *“souhlas osoby, která má zákrok podstoupit, s provedením zákroku, s tím, že její souhlas vychází z úplné a přesné informace o povaze a následcích sterilizace.”*³

V neposlední řadě důvodová zpráva k zákonu o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem dále uvádí, že informovaný souhlas zahrnuje poučení o účelu, povaze, důsledcích a rizicích zákroku. Je v nejvyšším zájmu jak pacienta, tak lékaře, aby byl pacient důkladně poučen se všemi složkami, které toto poučení obnáší, jelikož dochází k intenzivnímu porušení tělesné integrity pacienta v podobě trvalého zbavení plodnosti. Podle § 35 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. musí být projev vůle učiněn jednoznačně, aby nebylo pochyb o tom, co chtěla daná osoba (v tomto případě pacient, tedy já) projevit. Pokud by totiž byly podané informace v podstatné míře nepravdivé nebo neúplné, pacient by uděloval souhlas v právně relevantním omylu, který je schopen přivodit neplatnost právního úkonu, tedy neplatnost souhlasu se zákrokem podle § 49a zákona č. 40/1964 Sb. Skutečné udělení informovaného souhlasu musí být tedy postaveno najisto.⁴

Taktéž se Ministerstvo zdravotnictví nedostatečně zabývalo posouzením splnění druhého kroku, tedy souhlasem sterilizační komise. Po formální stránce dokument není datován, takže není možné zjistit, kdy k jednání a rozhodnutí o mé žádosti došlo, tedy jestli například k rozhodnutí skutečně došlo až po podání žádosti o provedení sterilizace a zároveň před podstoupením samotné operace. I pokud by však sterilizační komise skutečně projednala mou žádost v tomto časovém intervalu (což nelze potvrdit), měla necelých 24 hodin na rozhodnutí, jelikož jsem žádost podepisovala 25. 1. a sterilizaci podstoupila 26. 1. v 10 hodin ráno. Je tedy otázkou, zda sterilizační komise měla dost času na to, aby mohla žádost náležitě projednat a platně rozhodnout.

³ Závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem a návrhy opatření k nápravě Sp. zn.: 3099/2004/VOP/PM a násl.

⁴ Skupina poslanců: Důvodová zpráva k zákonu č. 297/2021, o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem.

Tomu také nasvědčuje velmi strohé odůvodnění povolení žádosti o provedení sterilizace, jelikož se v něm pouze odkazuje na § 2 písm. g) sterilizační směrnice bez jakéhokoli bližšího vysvětlení a vypořádání se s odůvodněními v žádosti. Odkazované ustanovení stanoví, že sterilizace je přípustná na vlastní žádost nebo se souhlasem osoby, u níž má být sterilizace provedena *“na zdravých pohlavních orgánech ženy, jestliže žena trvale splňuje podmínky pro umělé přerušování těhotenství ze zdravotních důvodů.”* Toto ustanovení upřesňuje § 3 in fine sterilizační komise tak, že *“indikace k provedení sterilizace podle § 2 písm. g) jsou shodné s indikacemi k umělému přerušování těhotenství, pokud mají trvalou povahu.”* Zmíněné indikace nejsou uvedené ve sterilizační směrnici. Nicméně v době provedení sterilizace byla účinná vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky ze dne 1986, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství (účinná ke dni sterilizace), která v příloze stanovila seznam nemocí, syndromů a stavů, které jsou zdravotními důvody k umělému přerušování těhotenství. Na žádném místě ve zdravotnické dokumentaci žádná z těchto indikací není zmíněna.

Pokud si rozebereme jednotlivá odůvodnění zmíněná v žádosti o provedení sterilizace (kterými se však sterilizační komise nezabývala), tak 3 děti nejsou indikací k umělému přerušování těhotenství podle vyhlášky, ani podle sterilizační směrnice, jelikož odvolatelce v době sterilizace bylo 24 let. Dále je v žádosti uvedena blíže nespecifikovaná *“porodnická indikace”*, jak již však bylo řečeno, indikace podle čl. XIV odst. 3 přílohy sterilizační směrnice nebyla splněna, stejně tak nebyl splněn čl. XIV odst. 1, jelikož odvolatelka nikdy nerodila císařským řezem. Co se týče čl. XIV odst. 2, tedy opakované komplikace *“těhotenství, porodu a šestinedělí, kde další gestace by byla spojena s velkým nebezpečím pro zdraví nebo život ženy”*, ani toto z žádné části zdravotnické dokumentace nevyplývá. Odvolatelka však opakuje, že sterilizační komise její žádost posoudila podle § 2 písm. g) sterilizační směrnice a splnění těchto podmínek, které jsou vázány na § 2 písm. b) až f), není v daném případě podstatné. Ohledně odůvodnění *“udržování těhot. opakovaná”*, si odvolatelka není jistá významem této formulace. Ani Ministerstvo zdravotnictví, které s tímto odůvodněním pracuje ve svém rozhodnutí, se smysluplností výroku nezabývá. Konečně ani *“cerclage hrdla v těhotenství”* nepředstavuje indikaci k umělému přerušování těhotenství podle vyhlášky. Naopak má tento zákrok potratu plodu zabránit. Pro úplnost odvolatelka uvádí, že je v Porodopisu sice zmíněno, že během porodu došlo k natržení děložního hrdla (rpt. cerv. uteri), nicméně zaprvé sterilizační komise ani žádost o provedení sterilizace s touto skutečností nijak nepracují a zadruhé je v Porodopisu uvedeno, že toto poranění bylo léčeno *“suturou”*, tedy zašitím. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že sterilizační komise rozhodla na základě volného uvážení, což není v souladu s právními předpisy účinnými v té době.

V rozhodnutí sterilizační komise je dále uvedeno, že k celkovému internímu vyšetření došlo 23. 1. 1989, nicméně žádost byla podána 25. 1. 1989, přičemž podle § 8 sterilizační směrnice se toto vyšetření provádí až po podání žádosti a toto vyšetření zajišťuje předseda komise bezodkladně u členů komise. Ostatně nedává smysl, aby vyšetření bylo provedeno před podáním žádosti, jelikož není dán podklad, na jehož základě by předseda komise rozhodl o vyšetření mající za cíl zjistit kontraindikace k chirurgickému zákroku sterilizace. Nadto se zpráva ze zmiňovaného interního vyšetření ve zdravotnické dokumentaci nenachází, krok číslo dvě tedy nebyl naplněn, čímž se Ministerstvo zdravotnictví v odůvodnění svého rozhodnutí taktéž nezabývalo.

Z výše řečeného je patrné, že nebyl řádně naplněn ani jeden ze čtyř kroků procesu sterilizace, shrnutých na začátku rozkladu. Odvolatelka by taktéž chtěla vyjádřit zmatení nad závěry v Posouzení její zdravotnické dokumentace odborem OZP, který uvádí, že *“součástí předložené zdravotnické dokumentace není protokol sterilizační komise a podepsaná žádost žadatelky o provedení zdravotního výkonu sterilizace”*. Odvolatelka si není jistá, zda odbor zdravotní péče skutečně posuzoval její zdravotnickou dokumentaci, když se v ní oba zmíněné dokumenty nacházejí, taktéž příliš nerozumí, proč závěry Posouzení zdravotnické dokumentace nejsou nikde reflektovány, když si je Ministerstvo zdravotnictví vyžádalo.

V daném případě nelze rovněž pominout aspekt účelu zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů, kterým je odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého již není možné jinak právně dosáhnout.

Tento zákon je mimo jiné také výsledkem dlouhodobého tlaku (nejen) ze strany významných nadnárodních institucí. Vláda České republiky byla často kritizována za přístup k protiprávně sterilizovaným osobám a byla opakovaně vyzývána mezinárodními orgány⁵, aby zavedla mechanismus zavedla mechanismus pro odškodnění obětí protiprávní sterilizace. Odškodňovací řízení by tedy mělo být efektivní a sledovat výše zmíněné cíle této relativně nové právní úpravy.

Návrh

Vzhledem ke všem výše uvedeným skutečnostem odvolatelka navrhuje, aby Ministr zdravotnictví vydal rozhodnutí, kterým své původní rozhodnutí ze dne 5. října 2022, č. j. MZDR 10381/2022-8/PRO zruší a vydá rozhodnutí nové, ve kterém konstatuje, že

⁵ Viz např. Výbor pro odstranění diskriminace žen (četné závazky včetně CEDAW/C/CZE/CO/3, CEDAW/C/CZE/CO/5); Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminace v letech 2007, 2011 a 2019 (včetně CERD/C/CZE/CO/7, CERD/C/CZE/CO/8-9, CERD/C/CZE/CO/12-13), Výbor pro lidská práva v roce 2007 (CCPR/C/CZE/CO/2) a Výbor proti mučení v roce 2012 (CAT/C/CZE/CO/4-5).

odvolatelka má nárok na odškodnění ve výši 300.000 Kč dle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů.

████████████████████

zastoupena Ligou lidských práv